

Za profesorom Pavlom Cmorejom (1937 – 2025)

(Pavel Cmorej (1937 – 2025) Foto: sav.sk)

Dňa 16. januára v kruhu svojich najbližších – manželky, dvoch dcér a nevlastného syna – zomrel vo veku 88 rokov prof. PhDr. Pavel Cmorej, CSc. Profesor Cmorej sa nezmazateľným spôsobom zaslúžil o rozvoj a propagáciu logiky, logickej sémantiky, filozofie logiky a filozofie jazyka na Slovensku aj v Českej republike. Bol zakladateľskou osobnosťou analytickej filozofie na Slovensku.

Pavel Cmorej sa narodil 1. januára 1937 v Spišskom Podhradí. Gymnázium absolvoval v Levoči. Štúdium filozofie a psychológie na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave ukončil v roku 1961. Po absolvovaní základnej vojenskej služby v roku 1963 nastúpil na čerstvo založenú Katedru logiky a metodológie vied UK, na ktorej pôsobil do roku 1990.

Dôležitým medzníkom v rozvoji a prezentovaní jeho vedeckých názorov bolo publikovanie programu budovania analytickej filozofie, spolu s Jánom Šefránkom, v článku *Úsilie o exaktnú filozofiu* z roku 1966.

Doktorom filozofie sa stal v roku 1967, keď obhájil rigoróznou prácu *Predpokladový systém výrokovej logiky*. Potom, ako v roku 1968, spolu s rovnako zmýšľajúcimi akademikmi, podpísal otvorený list adresovaný súdobej politickej re-

prezentácii, dostal v časoch normalizácie zákaz učiť na fakulte a vedecky publikovať. Jeho kariérny postup sa načas zastavil, stal sa z neho odborný pracovník a darilo sa mu publikovať práce len pod cudzími menami.

V tomto období vynúteného „študijného voľna“ bola pre jeho vedecký rast veľmi dôležitá korešpondencia s Pavlom Tichým († 1994), ktorý pôsobil na Novom Zélande. Spolu s Pavlom Maternom († 2024) prispeli k tomu, že Pavel Tichý zapracoval do ním budovaného systému Transparentnej intenzionálnej logiky okrem modálneho parametra možných svetov aj druhý modálny parameter, a to časový. To potom umožňovalo riešiť množstvo problémov, ktoré iné systémy nedokázali – napríklad rôzne stupne nutnosti. Prívrženci tohto systému hyperintenzionálnej logiky, ktorá v súčasnosti predstavuje jeden z najkomplexnejších sémantických prístupov k prirodzenému jazyku, mu vďaka ako „dvornému“ oponentovi za mnohé podnety, ktoré viedli k precizovaniu jeho pojmového aparátu.

V druhej polovici osemdesiatych rokov, v časoch politického odmäku, začal publikovať vedecké články najprv v katedrových zborníkoch, neskôr i v časopise *Filozofia* a zúčastňovať sa domácich vedeckých konferencií.

Po roku 1990 sa mu priestor pre vedecké a pedagogické pôsobenie otvoril úplne. Začal pôsobiť na Filozofickom ústave SAV a v roku 1991 obhájil kandidátsku dizertačnú prácu na tému *Od logiky k filozofii*. V nasledujúcom roku sa habilitoval na základe práce *Niektoré problémy intenzionálnej logiky*. Popri tom vyučoval do roku 1992 na materskej Filozofickej fakulte UK v Bratislave, v rokoch 1991 až 1995 na Filozofickej fakulte UPJŠ v Prešove, v rokoch 1992 až 2000 na Filozofickej fakulte TU v Trnave a v rokoch 2000 až 2003 na Filozofickej fakulte UKF v Nitre. V roku 2001 bol vymenovaný za profesora filozofie.

Profesor Cmorej je autorom štyroch monografií, viac ako stovky vedeckých štúdií, editorom viacerých zborníkov a autorom mnohých recenzií a odborných prác. Svoje názory v oblasti logiky a filozofie najkomplexnejšie vyjadril v monografiách *Na pomedzí logiky a filozofie* (2001) a *Analytické filozofické skúmania* (2009). Z pedagogického hľadiska je zase mimoriadne cenná monografia *Úvod do logickej syntaxe a sémantiky* (2001), ktorá bola úspešne preložená aj do češtiny. Najvýznamnejšie výsledky profesor Cmorej nepochybne dosiahol v oblasti logickej sémantiky, filozofie jazyka a filozofie logiky.

Profesor Cmorej zohral kľúčovú úlohu pri propagácii a šírení analytickej filozofie na Slovensku. Z mnohých aktivít, ktoré v tomto smere uskutočnil, môžeme vyzdvihnúť založenie a rozvoj medzinárodne uznávaného časopisu, ktorý sa programovo zameriava na analytickú filozofiu – *Organonu F*. S touto smelou myšlienkou prišiel začiatkom 90. rokov minulého storočia a podarilo

sa ju zrealizovať už v roku 1994, keď vyšlo prvé číslo časopisu. Viac ako desaťročie bol jeho šéfredaktorom – pod jeho vedením *Organon F* vyzrel, prežil ekonomicky problematické začiatky a vypracoval sa na úroveň rešpektovaného karentovaného vedeckého periodika.

Profesor Cmorej vynikal intelektuálnou poctivosťou, prenikavým analytickým myslením a hlbokým zmyslom pre pravdivosť v poznaní i konaní. O týchto vlastnostiach sa mohol presvedčiť každý, kto mal časť poznať ho a potešenie diskutovať s ním najmä o filozofických a logických témach. Dôkazom sú aj jeho vedecké práce, ktorých čítanie s porozumením je intelektuálnym zážitkom pre každého, kto je ochotný vydať sa s autorom do sféry hlbokých filozofických problémov, a prostredníctvom detailnej pojmovej analýzy odhaľovať skryté súvislosti a prichádzať k prekvapivým záverom. Svojím prístupom si počas svojho dlhoročného pôsobenia vo filozofii získaval rešpekt a uznanie kolegov, študentov i priateľov.

Profesor Cmorej bol majstrom korešpondenčného dialógu a miloval diskusie. Partnerov do týchto diskusií aktívne vyhľadával a oslovoval. V rubrike *Diskusie, dialógy, polemiky* na stránkach *Organonu F* má neuveriteľných 46 takýchto príspevkov. Pre neho bol každý partner v diskusii rovnocenný, či už to bol ostrieľaný akademik alebo začínajúci filozof, a to bez ohľadu na povahu odborného názoru či už súhlasného, kritického, alebo protichodného. O tom, ako chápal diskusiu, nech hovoria jeho slová z nedokončeného dialógu s Pavlom Tichým:

Zastávam názor, že odborná diskusia či polemika by nemala byť súbojom, z ktorého musí niekto odísť ako víťaz a niekto ako porazený. Ak jej účastníci prídu na niečo rozumného, tak vlastne všetci „zvíťazia“. V takej diskusii by malo vždy ísť o niečo iné, ako je víťazstvo jednotlivca alebo nejakej skupiny, hoci v záujme zábavy a napätia trochu šermovania verbálnymi zbraňami dialektiky (v starogréckom zmysle tohto slova) jej nemôže uškodiť, pravda, pokiaľ ho všetci účastníci berú s patričným nadhľadom a humorom. Dialóg by nemal byť intelektuálnym wrestlingom, ale zmysluplným hľadaním riešenia nejakého problému (Komplexy II, 1998, 288).

Profesor Cmorej mal hlboký zmysel pre humor a jemnú iróniu. Veď okrem statí s vecne adekvátnymi, ale často suchopárnymi názvami, publikoval články ktorých názvy pripomínajú správy z kroniky kriminálnych činov či názvy filozofických pamfletov z 19. storočia. Ako príklady môžeme uviesť: *Neradosťné dôsledky vývinového chápania pojmov* (1990); *Kajúcne priznanie* (1994); *O jednom pokuse*

prískrtiť logiku (1996); *Na margo zlej správy pre ontologických nudistov* (2010); *Zarážajúca ľahkosť odmietania* (2011). Pri výbere týchto titulov sa určite prejavovala jeho hlboká znalosť krásnej literatúry a rozhladenosť v oblasti umenia.

Slovenskej logike a metodológii vied sa aj vďaka enormnému úsiliu profesora Cmoreja a jeho spolupracovníkov na katedre, menovite Augustína Rišku, Jozefa Viceníka, Václava Černíka a Jána Szomolányiho, pod vedením akademika Vojtecha Filkorna, podarilo v šesťdesiatych rokoch – obrazne povedané – naskočiť do vlaku svetovej logiky a metodológie vied. Hoci sa nedostala hneď do vozňov prvej triedy, predsa v ňom odvtedy sedí. Dnes už môžeme povedať, že na základe kontinuity sa ich žiaci a žiaci ich žiakov postupne presúvajú do vozňov prvej triedy tohto vlaku. Pevné plecia prvých generácií slovenských logikov a metodológov umožnili, aby sa viacerí súčasní predstavitelia logiky a analytickej filozofie na Slovensku, vrátane niektorých členov našej katedry, mohli na ne postaviť, dovidieť ďalej a pomeriavať sa so svetom.

Profesor Cmorej vynikal slušnosťou a galantnosťou vo svojom správaní, bol poctivý a tolerantný človek, ktorý vždy dodržal slovo. Bol elegánom, najradšej bez obleku a viazanky, oblečený vo svojom obľúbenom roláku alebo len vo flanelovej košeli a v menčestrákoch. Mal rád život, vedel sa zabaviť. Mal úctivý a láskavý prístup k nežnému pokoleniu. Posledných 25 rokov strávil v harmonickom manželstve s profesorkou Ankou Remišovou, ich spoločný život bol príkladom osobného spojenia etiky a logiky. Anka sa o neho s láskou a obetavosťou starala do posledných chvíľ jeho života.

Profesor Cmorej bol hrdým otcom dvoch dcér a starým otcom dvoch vnučiek: staršia dcéra Katarína sa narodila v roku 1962, vyštudovala hudobnú vedu na FiF UK, je redaktorkou muzikologických časopisov a prekladá muzikologické knihy.

Druhá dcéra Alexandra sa narodila v roku 1972, vyštudovala Lekársku fakultu UK a pracuje ako psychoterapeutka. Vybrala si filozoficky prehĺbený psychoterapeutický smer: *daseinsanalýzu*.

Vnučky si záujem profesora Cmoreja o jazyk a logiku akoby podelili. Vnučka Veronika, dcéra Kataríny, pracuje s jazykom ako prekladateľka. Vnučka Alica, dcéra Alexandry, pracuje s číslami ako absolventka MatFyzu.

Intelektuálna stopa profesora Cmoreja je v našom priestore stále živá, a to predovšetkým vďaka tomu, že jeho priami žiaci aj ďalší nasledovatelia doposiaľ aktívne pôsobia vo vedeckom a vysokoškolskom prostredí a stále čerpajú z jeho bohatého diela. Jeho odchodom sa uzatvára jeden zmysluplne naplnený život, ktorý ovplyvnil a obohatil mnohých. Na ľudí, ako bol on, sa nezabúda.

Svojím hodnotovým založením, postojmi, osobnostnými črtami, ale aj profesionálnym pôsobením, bol a naďalej zostáva mimoriadne inšpiratívnou osobnosťou.

Čeť jeho pamiatke !

František Gahér